

РАЗАМ З ЛЮДЗЬМІ

Каля гіда, ці, як тады называлі, «тлумача», у павільёне керамікі сабралася чалавек дваццаць экскурсантаў. Той саў — іх былі ў лапцях і ў шэрай суконнай світцы. На некаторых былі гарэжкія пінжакі, купоныя картовыя штаны і такія ж шапкі, але па фасоне ўзнення на тым былі людзі паводзілі сябе, можна было здагадацца, што яны выкасаў вясковы. Экскурсантаў відаць, здалёк прыехалі ў сталіцу на беларускую сельскагаспадарчую і прамысловую выстаўку. Выстаўка размяшчалася тады дзёндзявер, за плошчай імя Чалішча, Слясарны завулак. А тады гэта было за горадам. Незадоўга перад тым у гэты Мінск ўключылі Камароўку. Дзе-нідзе яшчэ між павільёнаў выстаўкі стаялі сосны і тырчалі нявыкарчаваныя пні.

Тлумач расказваў, як робяць чараніцу і якая гэта ў гаспадарцы карысная рэч. Яна і агнетрывала, і танная, і ўстойлівая.

Гід, відаць, быў студэнт — учарашні вясковы хлопец. Але ў горадзе ён паспеў ужо нахапацца розных замежных слоў і цяпер сыпаў іх цэлым прыгаршчамі. Дзядзькі слухалі яго, так, мусіць, і не ўцяміўшы, што азначаюць гэтыя «прагрэс», «канцэнтрацыя», «спецыялізацыя».

Да экскурсантаў, што тоўпіліся ля тлумача, падышоў невысокі чалавек. На ім былі ношаны, але чысты гарнітур, руская касаваротка і просценькая шапка з высокім аколешкам і мяккім казырком. Чалавек слухаў гіда і ўсміхаўся сабе ў вусы.

— А ці не лепш, малады чалавек, з людзьмі весці гаворку прасцей, без гучных і прыгожых слоў? — раптоўна запытаў ён у тлумача...

Экскурсанты павярнуліся на голас, і нехта сказаў: «Гэта ж таварыш Чарвякоў!»

Сяляне павесялелі і адразу абступілі ўсебеларускага старасту.

— Вось дзякуй вам, таварыш Чарвякоў, што заступіліся за нас, — загаварыў мой сусед з рыжаю барадой і ў вышыванай кашулі. — У мяне ўжо галава закружылася ад гэтых незразумелых слоў. Вельмі многа вучоных вы тут паставілі, таварыш старшыня!

— Гэта не ад вучонасці, — сказаў, смеючыся, Аляксандр Рыгоровіч, — а ад фанабэрыі. Сярод маладых людзей іншы раз сустракаюцца і такія, што забываюць, як завуцца граблі. Калі такі дзясцюк наступіць на іх нагой ды грабліна яго трэсне па лобе, вось тады, расціраючы гуз, ён і прыгадае, што гэта за штука.

Экскурсанты дружна засмяяліся. Адзін з іх сказаў:

— Гэта вы, таварыш Чарвякоў, пэўна, чулі недзе пра нашага Пацэйкавага Петруся? З ім якраз так і было, як вы расказваеце.

— Не, гэта я ў Якуба Коласа прачытаў. Можна ён і напісаў пра вашага Петруся, хто яго ведае. Нешта занадта развялося ў нас такіх Петрусёў. Не паспее каторы ў горадзе прыжыцца, як яго, што муху на мёд, цягне на мудрагелістыя словы. Давялося мне сустракаць аднаго маладога агранома, дык ён кроку не зробіць, каб не сказаць якое замежнае слова. Адночы запрасілі гэтага агранома калгаснікі да сябе, каб расказаў, як дамагчыся лепшага ўраджаю на іхняй нішчымнай зямлі. І што ж ён гаварыў?

Чарвякоў дастаў з кішэні кніжачку, разгарнуў яе.

— Я зараз прачытаю. Слухайце. «Меліярацыя кааператыўных асацыяцый рэагуе прагрэсіўны прагноз вытворчасці, а канцэнтрацыя корму павышае інтэнсіўнасць жывёлагадоўлі». Адзін чалавек запісаў гэтую тарабаршчыну і прыслаў мне. Трапіўся выпадак і мне сустрацца з гэтым аграномам. Я прачытаў яму гэтыя словы і запытаў, што ён хацеў сказаць калгаснікам? Ён са здзіўленнем падняў на мяне вочы. Няўжо, маўляў, незразумела? Дрэнна, што такія Петрусі не бачаць сваіх памылак. Калі чалавек зробіць памылку і разумее гэта, то яму лёгка яе і выправіць.

— Праўду вы кажаце, Ляксандра Рыгоравіч,—праціснуўся да Чарвякова селянін у гарадской паддзёўцы; было яшчэ цёпла, чалавек спацеў і раз-пораз выпіраў даланей твар.—Хачу прасіць вас, каб вы перадалі наш паклон і падзяку песнярам Янку Купалу і Якубу Коласу. Добрыя вершы яны складаюць. Але нешта даўнавата не трапіліся мне вершы Коласа. Ці піша ён зараз, Ляксандра Рыгоравіч?

— Вядома, таварышы, піша. Вось учора вытала яго новы верш, і ў памяці засталіся такія радкі:

Чарвякоў ласкава паглядзеў на сваіх слухачоў, а тады сказаў:

— Во з якой душой пра наш час гаворыць Якуб Колас!

— Вялікае вам дзякуй, Ляксандра Рыгоравіч, за добры верш,—зноў загаварыў чалавек у паддзёўцы.—Праўду піша Якуб Колас. Разбудуваецца, мяняецца ўсё. Паглядзелі б, як разросся наш калгас «Чырвоны сцяг»! Вы ж, Ляксандра Рыгоравіч, таксама памагалі яго арганізоўваць.

— Гэта ў Гарадку?

— Не, Ляксандра Рыгоравіч, мы з-пад Выхава, залескія.

— Як жа, памятаю! Разросся, значыць, «Чырвоны сцяг»? Гэта добра. А пачынаць было цяжка. Перадайце, таварыш, сваім аднавяскоўцам, што да вас я абавязкова завітаю.

— Дзякуем, перадам,—чалавек паглядзеў на сваіх суседзяў, а потым загаварыў зноў:—Скажыце, Ляксандра Рыгоравіч, вы сёння вельмі заняты?

— А што вы хацелі?

— Хочам вас папрасіць прайсці з намі на выстаўцы...

Чарвякоў усміхнуўся:

— А ці не выйдзе так, што я ў вашых тлумачоў буду хлеб адбіваць? Яшчэ пакрыўдзяцца і напішучь на мяне скаргу.

— Дык мы ж самі просім,—пачулася некалькі галасоў.

— Добра,—сказаў нарэшце Аляксандр Рыгоравіч.—Хіба на якое паўгадзіны. Больш не змагу: чакаюць тэрміновыя справы.

Экскурсанты ўзрадаваліся, загаманілі. Да іх пачалі далучацца людзі і з іншых груп.

— Давайце, таварышы, пачнем з павільёна электрыфікацыі.

Праз некалькі хвілін Чарвякоў стаў ужо каля карты рэспублікі, дзе яркай лампачкай ззяла БелДРЭС, пабудаваная ў першай пяцігодцы на Асінаўскіх балотах.

— 24 тысячы кілават электраэнергіі дае нам першая чарга гэтай станцыі,— гаворыў Аляксандр Рыгоравіч.— Але ж гэта толькі першая ластаўка. Вось тут мы пабудуем Прапойскую, а тут Гомельскую, Бабруйскую, Мінскую электрастанцыі. Недалёка той час, калі лампачка Ільіча засвеціць у кожнай сялянскай хаце, калі электрычная энергія—самая танная, між іншым,—заменіць цяжкую працу чалавека. Чалавек толькі будзе кіраваць машынамі.

— А ці дужа гэта многа—24 тысячы?—спытаўся нехта.

— Магутнасць электрастанцыі Мінска, дзе працуе трынаццаць буйных прадпрыемстваў, больш за сорок сярэдніх і каля сотні дробных, дасягае трох тысяч кілават. БелДРЭС, значыць, у восем разоў мацней. Таму не дзіва, што яна дае ток многім гарадам рэспублікі.

Экскурсаводы з другіх павільёнаў прыйшлі, каб паслухаць. Не кожны ж дзень здараецца такое, што сам старшыня ЦВК БССР Чарвякоў выступае тлумачом на выстаўцы!

— Нажыў сабе кучу непрыйемнасцей,—жартаваў Аляксандр Рыгоравіч.— Апроч таго, што спрабаваў адбіць хлеб у экскурсаводаў, дык яшчэ і на пасяджэнне спазніўся.

Развітваючыся з сялянамі, Чарвякоў падшоў да калгасніка з Залесся.

— А вас ледзь пазнаў—скажы ён вясёлі—Змяніліся вы. Выглядаеце лепш. Гэта ж я быў вашым госцем! Хачу вам аддзякаваць. Не адгаворвайцеся, а начаваць прыходзьце да мяне. Сяджу жонка і каб чакала. Можна стацца, што я позна вярнуся з працы, дык вы, калі ласка, не хілайдзеце рана спаць. Нам будзе пра што пагаварыць.

Спатканні на дарогах

Зноў, каторы раз, мы абмінаем вазы са збожжам. Ідуць чырвоныя асобы. Пярэдні вазак трымае ў руках чырвоны сцяг. Невялічкае палотнішча рве вецер, але чалавек, прывязаўшы лейцы да пояса, моцна трымае сцяг. Ён бачыць нашы цікаўныя позірк і яшчэ вышэй узнімае сцяг.

— Хлеб, ідзе хлеб,—задумліва гаворыць Аляксандр Рыгоравіч, узіраючыся на фурманкі.—Дарага ён нам дастаецца. А ўсё з-за гэтых перагібшчыкаў. Робяць яны па-свойму, а адказнасць звальваюць на Савецкую ўладу. Іншы раз думаеш: мусіць, моцна любяць сяляне сваю ўладу, калі даруюць ёй гэтакую крыўду. Адказ варта шукаць у прыродзе нашай дзяржавы. Свая ж улада. Селянін ведае: матчын гнеў, што вяснова снег—многа выпадае, але хутка растае... У Бабруйску трэба заехаць у «Загатзбожжа», паглядзець, як там прымаюць жыта. І ці добра яно захоўваецца.

Зноў абмінаем фурманкі і пешых, што сыходзяць на абочыну і глядзяць на машыну. Толькі старэнькі дзядок, што ідзе канаваю, не ўзнімае галавы. Ён у лапцях, у саматканай, зрудзелай ад часу світцы, з кошыкам за плячыма.

— Прыпыніце машыну!—просіць шафёра Чарвякоў. Ён сам адчыняе дзверцы і гукае:—Бацька, ідзіце сюды, падвясём.

Стары нясмела падыходзіць, здымае кошык.

— У Бабруйск?—пытае Аляксандр Рыгоравіч.

— Унучка там у мяне жыве, дык ёй вось слівак і яблычкаў салодзенькіх нясу,—адказвае дзядок.—Бацьку забілі белапалыкі. Сірата. Хто ж яе пашка-

дзе, нябогу. Да мяне прыехаць не можа—на казённой службе. А душу паса-
ладзіць кожнаму ж хочацца.

— А на якой службе ваша ўнучка, бацька?

— Можа чулі на Бяроза-раце новы завод адкрылі? Там мая ўнучка хванеру
робіць.

— А далёка жывяце ад Бабруйска?—зноў пытае Чарвякоў.

— Не так, каб вельмі, але вёрстаў дваццаць набярэцца.

Хоць стары аднекваўся, але Аляксандр Рыгоравіч пасадыў яго на сваё
месца, побач з шафёрам, а сам пераходзіць да нас.

Ён распытвае дзеда, у якой вёсцы той жыве, колькі яму год, як яго проз-
вішча, ці працуе яшчэ ў калгасе. Дастае з кішэні запісную кніжку і нешта зана-
тоўвае...

На шырокім двары «Загатзбжж» стаялі вазы з мяшкамі. Аляксандр Ры-
горавіч абышоў склады, па-гаспадарску агледзеў і праверыў, ці спраўныя вагі,
пацкавіўся, пры якой вільготнасці захоўваецца збжжж. Пахваліў кіраўнікоў,
што ў іх усё добра арганізавана і прадугледжана. Параіў зрабіць для здатчэкаў
пакой адпачынку.

— Трэба, каб калгасніку і аднаасобніку прачыталі газету, пачаставалі
чаем.

Калі Чарвякоў ішоў да машыны, яго абкружылі сяляне-здатчыкі. Папрасілі
расказаць пра навіны ў краіне, што будзе будавацца ў другой пядгодцы, якія
машыны атрымаюць калгасы.

— У народзе гавораць: найсмачнейшы хлеб ад свае працы,—пачаў Аляк-
сандр Рыгоравіч.—Гэта святая праўда! Мы самі будзем сваё жыццё, самі цаг-
ліну за цаглінай кладзем у той будынак, дзе ўсіх людзей працы чакае сапраўд-
нае шчасце. Яшчэ нядаўна адзіны калгас Беларускі тэатр пытаў, калі яго край стане
«краем фабрык дымаў і маршын». Цяпер гэта ўжо рэчаіснасць. Зусім нядаўна
ў вас, у Бабруйску, уступіў у строй і вылае традыцыю адзін з буйнейшых у
Еўропе дрэвапрацоўчы завод.

Ён пералічваў новыя будовы: Крыўдзкі імяны, Гомсельмаш, БелДРЭС,
фабрыка «Вярэзна» і іншыя.

— Гэта толькі пачатак, таварышы! Беларусь будзе мець свае машынабу-
даўнічыя заводы.

Сяляне пытаўся пра падаткі і піні статус сельсгаспадарчай арцелі, пра
абутак і мануфактуру. І пакуль Аляксандр Рыгоравіч не адказаў на ўсе пы-
тання, датуль не злез з воза.

З Бабруйска мы паехалі на Рагачоў. Кіламетраў за пятнаццаць ад горада,
пасярод дарогі стаяў чалавек, падняўшы ўгору руку.

— Падвядзіце да Рагачова,—папрасіўся ён.

Чалавек меў год пад трыццаць пяць, не болей. Апануты па-гарадскому, але
цераз плячо перакінута зрэбная кайстра.

— Адкуль і куды ідзеце?—запытаў Чарвякоў, калі чалавек сеў.

— А хіба вам не ўсё роўна?—з фанабэрыяй адказаў незнаёмы.—Іду шу-
каць шчасця!

— І якое шчасце хочаце знайсці?

— Звычайнае, каб мяшок грошай і вагон масла, каб ніякае працы.

Аляксандр Рыгоравіч павярнуўся і пільна паглядзеў на пасажыра.

— Памыляецеся, шаноўны: шчасце не ў грошах, а ў тым, каб прыносіць ка-
рысць людзям. Любіць свой край, свой родны народ, жыць з ім і працаваць,
дамагацца лепшай долі для ўсіх—вось сапраўднае шчасце для чалавека. Нез-
дарма ж у народзе гавораць, што чалавеку дарагая тая хатка, дзе нарадзіла яго
матка.

— А мне напляваць на хатку і на матку!—са злосцю сказаў дзядюк.

Такога Аляксандр Рыгоравіч не чанаў. Ён кінуў на пасажыра гнеўны погляд.

— З калгаса ўдзец?—рэзка запытаў ён.

— Няма дурняў працаваць на калгасы...

— Значыць, ты з «разумных»?..

У гэты час машына мінула мост цераз Друць. Мы ўязджалі ў Рагачоў.

— У міліцыю!—загадаў Чарвякоў.—Трэба высветліць, што гэта за чалавек, у якога няма нічога святога. Ён плюе на родную матку, што дала яму жыццё, на родны край, што выгадаваў яго.

Дзяцюк пачаў прасіцца, нават хацеў адкрыць дзверцы і выскачыць на хаду. Але Аляксандр Рыгоравіч быў няўмольны, яго нібы падмянілі. Я ніколі не бачыў яго такім суровым, нават злосным. Вочы зрабіліся жорсткія.

С полным текстом документа можно ознакомиться в библиотеке